

PREŠOVSKÁ POBOČKA UHORSKÉHO KARPATSKÉHO SPOLKU V ROKOCH 1905 – 1908

Patrik DERFIŇÁK

Abstract: *The Prešov branch of the Hungarian carpathian association in Prešov from 1905 to 1908.* The study is dedicated to the inaugural years of the branch of the Hungarian Carpathian Association in Prešov. It delineates its establishment and the gradual development of its activities. The study highlights the challenges that members had to overcome in building a network of guides, marking trails, installing informational panels, and creating the first tourist maps of the region. An essential objective became the promotion of hiking and nature excursions among primary and secondary schools. Among the foremost challenges was the promotion of the region, a goal pursued by branch members through both periodic and non-periodic publications.

Key words: Hungarian carpathian association. Prešov. Tourist. Nature tourism.

Počiatky organizovanej turistiky, snaha o rozvoj cestovného ruchu a súčasne aj záujem o skúmanie prípadných turistických cieľov najmä v rámci niekdajšieho severovýchodného Uhorska – to všetko sa výraznejšie prejavilo už v druhej polovici 19. storočia. Podobne ako v ostatných častiach Uhorska či dokonca v celej strednej Európe vznikalo i tu postupne viacero turistických spolkov a organizácií.¹ K ich cieľom patrilo nielen propagovanie pobytu v prírode a turistiky, ale tiež príprava vhodných podmienok na túto činnosť. I v tomto smere sa však prejavovali medzi jednotlivými regiónmi značné rozdiely.² V rámci dnešného východného Slovenska to bola predovšetkým oblasť Spiša, ktorá sa už od 60. a 70. rokov 19. storočia rýchlo stala dôležitým centrom rozvoja turistiky a cestovného ruchu. Významným podnetom sa v tomto smere stal stúpajúci záujem o skúmanie a využívanie Vysokých Tatier, ktorý v roku 1873 vyústil do založenia Uhorského karpatského spolku (UKS – Magyar Kárpát Egyesület) s centrom v Kežmarku, resp. neskôr v Spišskej Novej Vsi. Členovia tejto rýchlo sa rozrastajúcej organizácie prejavovali značnú aktivitu a postupne svoju činnosť rozširovali aj do ďalších regiónov.³

- 1 *Magyarország története a 19. században.* Szerkesztette Gergely András. Budapest: OSIRIS KIADÓ, 2005, s. 432-434.
- 2 GREGOROVÁ HRONČEKOVÁ, Bohuslava – HRONČEK, Pavel. *Historicko-geografický prierez vývoja cestovania a cestovného ruchu na príklade Nízkyh Tatier.* Banská Bystrica: Katedra geografie a geológie Fakulty prírodných vied UMB, 2023, s. 167.
- 3 O vzniku a činnosti UKS vzniklo viacero viac či menej rozsiahlych článkov a štúdií, napr. HEFTY, Julius Andreas. *60 Jahre Karpathenverein.* Kesmark, 1933, alebo KOLLÁROVÁ, Zuzana – JANČEKOVÁ, Mária. *500 rokov športu kežmarského.* Kežmarok: JADAQ, 2014. Podrobnejšie sa nielen aktivitám UKS, ale i celkovým zmenám postoja ľudí k turistike a vôbec k prírode v tomto období venuje HOLEC, Roman. *Človek a príroda v „dlhom“ 19. storočí.* Bratislava: Historický ústav SAV, 2014. 341 s.

Koniec 19. a začiatok 20. storočia sa okrem mnohých iných zmien, ktoré sa postupne objavovali v Prešove, niesol aj v znamení rozvoja turistiky a snahy podporovať cestovný ruch. V kruhoch miestnych športových a turistických nadšencov sa však konštatovalo: „Všetci s nadšením hovoríme o peknom okolí nášho mesta, napriek tomu tak málo vyhladávame od mesta vzdialenejšie romantické miesta, pretože nie sú značené cesty a nie je ani taký spolok, ktorý by turistické vychádzky organizoval...“⁴ Toto konštatovanie bolo o to zaujímavejšie, že v okolitých regiónoch sa najmä od obdobia, keď vznikol UKS postupne s väčším či menším úspechom začala rozvíjať organizovaná turistika. Postupne vznikali nové pobočky tejto organizácie, napríklad v Gelnici a Levoči, na Zemplíne, i v rámci Abovskej stolice priamo v Košiciach roku 1885.⁵ Iba na Šariši sa v tomto smere dlho nič nedialo. Na prelome 19. a 20. storočia tu síce vznikla prešovská právnická a teologická pobočka Uhorského turistického spolku (Magyar Túrista – Egyesület Eperjesi Jogász – és Theologus – Osztálya). Táto organizácia si však, ako v podstate vysokoškolský spolok, nekládla za cieľ získať do svojich radov väčší počet členov spomedzi širokej verejnosti.⁶ Napriek tomu myšlienku rozvoja a podpory turistiky jej predstavitelia veľmi úspešne propagovali najmä prostredníctvom verejných prednášok a výletov. Do istej miery tak vlastne pripravili pôdu pre založenie spolku, ktorý by dokázal úspešne osloviť širokú verejnosť. Trvalo pomerne dlho, v podstate až štyri desaťročia, kým sa zo Spiša dostala do Prešova nielen samotná myšlienka, ale aj prvé konkrétne kroky vedúce k založeniu prešovskej pobočky UKS (Magyar Kárpátgyesület Eperjesi Osztálya).

Aktivity vedúce k jej vzniku sa zintenzívnili počas letných mesiacov roku 1905. Vďaka tomu sa koncom septembra toho roku v miestnej tlači objavila aj prvá správa o krokoch vedúcich k založeniu samostatnej miestnej pobočky UKS. Hlavným iniciátorom bol Fridrich Szutórisz, profesor na kolegiálnom vyššom gymnáziu v Prešove.⁷ V období, keď sa objavila správa o tom, že dôjde k založeniu pobočky, mali zakladatelia prihlásených už prvých 66 členov. Autor správy konštatoval: „...bolo by žiadúce, keby sa ich prihlásilo ešte viac – mužov i žien spoločne, pretože je našim spoločným záujmom, aby tento spolok s čo najväčším úspechom mohol plniť svoju úlohu.“⁸ Pre rozvoj turistiky bolo dôležité, že spolok zo svojich prostriedkov plánoval vybudovať nielen priamo v okolí Prešova, ale i na viacerých miestach Šarišskej stolice turistické chodníky k výletným miestam, odpočinkové miesta a útulne. Následne mali jeho členovia organizovať aj spoločné vychádzky. Nielen na najkrajšie miesta v rámci Ša-

4 A Kárpátgyesület Eperjesi Osztálya. In *Eperjesi Lapok*, 30, 1905, č. 39, s. 5.

5 GAŠPAR, Ján a kol. *História turistiky v Košiciach. K 100. výročiu organizovanej turistiky v ČSSR*. Košice: Výbor zväzu turistiky MV ČZTV, 1988, s. 27.

6 A Magyarországi Kárpát – Egyesület Eperjesi Osztálya. In *Eperjesi Lapok*, 30, 1905, č. 42, s. 1.

7 Išlo o zaujímavú a v mnohých smeroch angažovanú osobnosť. Bližšie: DERFIŇÁK, Patrik. Fridrich Szutórisz, neúnavný turista a milovník prírody. In *Osobnosti prešovského školstva v historickom kontexte 17. – prvej polovice 20. storočia. II. = Persönlichkeiten des Prešover Schulwesens im historischen Kontext des 17. Jahrhunderts bis zur ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts. II.* [elektronický zdroj] : zborník elektronických verzií príspevkov = Sammelband von elektronischer Versionen der Beiträge. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2005, s. 126-135.

8 A Kárpátgyesület Eperjesi Osztálya. In *Eperjesi Lapok*, 30, 1905, č. 39, s. 5.

rišskej stolice, ale aj do Tatier a ďalších známych oblastí Uhorska. Relatívne prístupné členské, ktoré predstavovalo štyri koruny ročne, malo účasť v spolku umožniť početným záujemcom najmä spomedzi príslušníkov stredných vrstiev.

Napriek ambicióznym plánom, ktoré sa spájali s čo najrýchlejším založením pobočky, sa zakladajúce valné zhromaždenie nakoniec uskutočnilo až v polovici októbra 1905. Bez ohľadu na isté oneskorenie táto udalosť našla odozvu aj v miestnej tlači. Na jej stránkach sa síce trochu uštipačne konštatovalo, že „až štyridsať rokov bolo potrebných na to, aby aj v Prešove bolo možné úspešne založiť pobočku Uhorského karpatského spolku. Konštatujeme úspešne, pretože už teraz na úplnom začiatku sa pod jeho zástavu prihlásilo stotridsať členov. S toľkými totiž vznikla dnes „Prešovská pobočka““.⁹

Počiatkové nadšenie a veľké plány, ktoré vznik prešovskej pobočky UKS sprádzali, boli celkom prirodzené. Zakladatelia však súčasne za veľkú výhodu považovali skutočnosť, že sa pri rozvoji svojich aktivít mohli oprieť o skúsenosti, ale i odbornú a materiálnu podporu tak stabilnej a solídnej inštitúcie, akou UKS nepochybne bol. Osobitne aj preto, lebo Šarišská stolica, kde mala prešovská pobočka predovšetkým rozvíjať svoju činnosť, patrila z hľadiska turistického k veľmi zaujímavým, rôznorodým a z hľadiska prírodných i historických pamiatok bohatým oblastiam Uhorska. Na druhej strane však išlo o región, ktorý bol z hľadiska turistiky a rozvoja cestovného ruchu stále málo známy a iba v minimálnej miere využívaný.¹⁰ Zakladatelia prešovskej pobočky na svojom úvodnom stretnutí konštatovali: „Tunajšie lesy ešte neboli popretkávané značkovými turistickými chodníkmi, chýbali smerové a informačné tabule, ktoré by nielen cudzincov upozorňovali na tunajšie zaujímavosti a možnosti vychádzok. Faktom zostáva, že sami Prešovčania, ani obyvatelia miest a obcí v Šarišskej stolici v mnohých prípadoch nepoznajú svoje okolie, krásne miesta, ktoré sa nachádzajú neďaleko ich domovov.“¹¹

Predstava, že na vyvolanie záujmu o turistické aktivity nie je potrebné vynaložiť veľa úsilia a stačí ponúknuť verejnosti zaujímavé vychádzky či prednášky, sa ukázala ako veľmi zjednodušená a mylná. Už na zakladajúcom valnom zhromaždení bolo konštatované, že vedenie i samotných členov prešovskej pobočky UKS čakalo v tomto smere veľa práce. Ako predsedajúci viedol toto stretnutie Fridrich Szutórisz. Ten predložil prítomným členom na schválenie stanovu spolku, ale tiež základné ciele, ktorým sa bolo potrebné postupne venovať. K tým najdôležitejším patrilo napríklad spojenie Prešova s niekoľkými turisticky už známymi lokalitami nachádzajúcimi sa na Šariši. Kvôli tomu sa malo pristúpiť k budovaniu značkových turistických chodníkov, odpočívadiel, vyhliadkových veží a útulní. Všetky tieto kroky smerovali k tomu, aby členovia spolku, ale i široká verejnosť mohli ľahšie navštevovať a poznávať prírodu, vybudovať si k nej pozitívny vzťah. Táto snaha sa

9 A Magyarországi Kárpát – Egyesület Eperjesi Osztálya. In *Eperjesi Lapok*, 30, 1905, č. 42, s. 1.

10 Na konci 19. a začiatkom 20. storočia sa objavilo viacero textov i publikácií, ktoré mapovali Šarišskú stolicu a do istej miery ju propagovali. Spomenúť možno napr. *Sárosvármegyei Kalauz*. *Eperjes Bártfa Kisszeben Szab. Kir. Városok És Sárosvármegye Községeinek Czímtára*. Szerkesztette És Kiadta Kósch Árpád. Eperjesen: Kiadta Kósch Árpád, 1903. 183 s.

11 A Magyarországi Kárpát – Egyesület Eperjesi Osztálya. In *Eperjesi Lapok*, 30, 1905, č. 42, s. 1.

mala podporovať pravidelnými vychádzkami, spoločnými stretnutiami na výletných miestach a organizovaním prednášok a besied.¹²

V zahraničí pôsobilo viac organizácií podobných UKS. O tom s akými výsledkami pracovali najlepšie svedčila ich mnohotisícová členská základňa. Uhorsko a v rámci neho i územie dnešného Slovenska disponovalo množstvom z hľadiska turistiky i rozvoja cestovného ruchu zaujímavých prírodných a historických unikátov. Tie sa usilovali v konkrétnych regiónoch propagovať pobočky UKS. Práve takáto pobočka vznikla v októbri 1905 v Prešove. Jej predsedom sa stal Mátyás Uhlarik. Na jeho návrh zakladajúce valné zhromaždenie za výkonného podpredsedu zvolilo Fridricha Szutórisza. Tajomníkom sa stal Sándor Vöröss, zapisovateľom Antal Mussoni, pokladníkom Ármin Theisz. Súčasne valné zhromaždenie zvolilo aj členov výboru. Stali sa nimi Elek Berzeviczy, Mária Dúzsová, József Faragó, dr. Károly Flórián, dr. Károly Ferbstein, Béla Holénia, Lajos Liptai, Gusztáv Matherny, dr. Mátyás Szlávik, manželka dr. Jánosa Sztehla, János Vujsz a Silárd Zavatzsky.¹³

Členovia UKS okrem viacerých ďalších výhod dostávali za členské poplatky každoročne aj spolkovú ročenku. Aby sa celý proces prijímania nových členov a vyberanie členských poplatkov čo najviac zjednodušil a nevyžadoval si ďalšie náklady, ako napríklad platenie poštovného, vedenie prešovskej pobočky UKS požiadalo všetkých svojich členov, aby potrebný poplatok zaplatili priamo pokladníkovi. Od neho si hneď mohli prevziať aj spomínanú ročenku za rok 1904. Zaujímavým spôsobom sa rozhodli pristupovať k tým, ktorí členské za prvý polrok nezaplatili. K tým mal pokladník poslať mestského sluhu, ktorému museli takíto zábudlivci okrem členského zaplatiť ešte 10 halierov za námahu. Nielen toto, ale aj ďalšie ustanovenia dokumentovali podľa názoru súčasníkov životaschopnosť tohto spolku a jeho úsilie dbať o záujmy všetkých svojich členov.¹⁴ Ďalším z krokov, ktoré to dokazovali bola aj možnosť, na základe ktorej si každý z členov prešovskej pobočky UKS mohol vziať na pripravované vychádzky aj jedného spoločníka spomedzi nečlenov. Takýto účastník, napríklad rodinný príslušník, by zaplatil do spolkovej pokladnice ako poplatok iba jednu korunu ročne.

Vedenie prešovskej pobočky vzalo dôveru, ktorú mu prejavili členovia veľmi vážne. Preto sa Fridrich Szutórisz ako jej oficiálny zástupca zúčastnil už na začiatku decembra 1905 na jesennom zasadnutí ústredného výboru UKS. To sa uskutočnilo pod vedením Aurela Münicha v Spišskej Novej Vsi. Na tomto stretnutí sa okrem ďalšieho zvýšenia počtu členov schválilo aj vylepšenie budovy Karpatského múzea za 21 000 K a doplnenie časti jeho zariadenia za 5 000 K. K úspechom daného roku zaradili tiež zriadenie novej pobočky spolku v Prešove. Priamo na zasadnutí sa dohodlo, že počas zimných mesiacov už členovia prešovskej pobočky, spolu so zástupcami pobočiek v Spišskej Novej Vsi a Levoči, budú organizovať viacero vychádzok do Vysokých Tatier. Tam sa ich členovia mali venovať zimným športom,

12 Alakuló – közgyűlés. In *Eperjesi Lapok*, 30, 1905, č. 43, s. 4.

13 *Sto rokov organizovanej turistiky v regióne Prešov*. Zost. Patrik Derfiňák. Prešov: Regionálna rada KST, 2005, s. 21-22.

14 Ich počet mal byť koncom októbra 1905 podľa uverejnených údajov blízky dvom stovkám. Bližšie: Alakuló – közgyűlés. In *Eperjesi Lapok*, 30, 1905, č. 43, s. 4. Ako sa však neskôr ukázalo, boli tieto informácie príliš optimistické.

resp. zúčastniť sa kvôli zvýšeniu bezpečnosti povinne besedy so skúsenými horskými vodcami.

Na tomto stretnutí ústredného výboru UKS sa konštatovalo aj viacero ďalších skutočností. Odznela tam napríklad informácia, že členovia tohto spolku budú počas letných mesiacov roku 1906 spolupracovať s Vojenským geografickým ústavom vo Viedni pri realizácii nových mapovacích prác. Na ich základe mala koncom roku 1906 vzniknúť aj nová turistická mapa Vysokých Tatier. Spolok disponoval dostatočnými finančnými zdrojmi, keď v jeho pokladnici počas roku 1905 zaevidovali 44 279 K príjmov a iba 25 873 K výdavkov. Preto jeho vedenie prijalo rozhodnutie, že ročenka za rok 1905 bude vydaná v náklade 2 600 exemplárov v maďarskom a 1 600 exemplárov v nemeckom jazyku.¹⁵

V samotnom Prešove sa výbor tunajšej pobočky UKS zišiel na svojom prvom oficiálnom stretnutí 5. decembra 1905, pod vedením predsedu Mátyása Uhlarika. Jeho členovia prerokovali na základe vopred vytvoreného „plánu“ aktivity, ktoré postupne chceli realizovať. Na vedomie zobrali správu podpredsedu, resp. „výkonného predsedu“ Fridricha Szutórisza o zasadaní ústredného výboru UKS. Najviac pozornosti však venovali skutočnosti, že 14. januára 1906 sa mala uskutočniť vychádzka do Starého Smokovca. Jej vedením poverili dr. Károlya Flóriána. Do svojich plánov zahrnuli členovia výboru aj niektoré ďalšie konkrétne kroky. V prvom rade išlo o postavenie smerových informačných tabúľ v niektorých vybraných častiach mesta. Rozhodli o príprave a vydaní turistickej mapy Prešova a jeho okolia. Diskutovalo sa o vyhlásení súťaže, vífaz ktorej by za odmenu navrhol sieť turistických ciest. Pri všetkých týchto aktivitách rozhodol výbor o začatí prípravných prác. Na záver došlo k upresneniu počtu členov prešovskej pobočky UKS, ktorých v deň konania zasadnutia výboru bolo už 143.¹⁶

Záujemcovia o účasť na prvej oficiálnej vychádzke naplánovanej na 14. januára 1906 sa mali hlásiť v obchode Ármína Theisza, kde sa v tomto období nachádzala aj „centrála“ prešovskej pobočky. To však predstavovalo iba jednu z aktivít, ktoré sa postupne rozbiehali. Tesne pred Vianocami roku 1905 sa konečne vďaka ochladeniu malo otvoriť aj prešovské klzisko. Vyhlásil to vtedajší „ľadový majster“ Gusztáv Matherny.¹⁷ On sám bol členom prešovskej pobočky UKS, preto neprekvapuje, že aj ostatní členovia boli vyzvaní, aby pestovali zimné športy. Okrem korčuľovania sa v tom čase ako zdraviu prospešný zimný šport propagoval najmä beh na lyžiach, ktorý sa v Uhorsku postupne udomáčňoval. V rámci UKS sa preto rozbehla iniciatíva smerujúca k propagácii tohto športu. Keďže záujem o tento šport bol čoraz väčší, aj členovia prešovskej pobočky, hneď ako by to dovolilo počasie, sa rozhodli venovať lyžovaniu. Vyskúšať si svoje schopnosti mohli už na prvej pripravovanej

15 A Magyarországi Kárpátgyesület. In *Eperjesi Lapok*, 30, 1905, č. 48, s. 3.

16 Választmány ülés. In *Eperjesi Lapok*, 30, 1905, č. 50, s. 4.

17 Klzisko samotné spravoval Prešovský korčuľarský spolok (Eperjesi Korcsolyázó-egylet) založený v roku 1872. Bližšie: *Sárosvármegyei Kalauz. Eperjes Bártfa Kisszeben Szab. Kir. Városok És Sárosvármegye Községeinek Czimtára*. Szerkesztette És Kiadta Kósch Árpád. Eperjesen: Kiadta Kósch Árpád, 1910. s. 111. Obe organizácie, aj vzhľadom na veľmi podobnú členskú základňu, spočiatku spolupracovali pri podpore pohybu a zdravého životného štýlu.

vychádzke. O lyžovaní, ale aj o ďalších možnostiach športových aktivít v Tatrách sa záujemcovia z Prešova a okolia mohli informovať v obchode Ármína Theisza.¹⁸

V závere roku 1905, po oficiálnom vzniku prešovskej pobočky UKS, tak v meste existovali dve turistické organizácie. Spočiatku bola ešte viditeľnejšia prešovská právnická a teologická pobočka Uhorského turistického spolku. Študenti väčšinou so svojimi profesormi podnikali vychádzky do prírody, spoločenské stretnutia či prednášky, o čom informovali v miestnych periodikách. Aktivity prešovskej pobočky UKS sa v závere roku 1905 obmedzovali skôr na organizačnú prípravu a vytvorenie plánu činnosti. Bolo to celkom prirodzené u začínajúcej organizácie, napriek tomu sa medzi členmi i verejnosťou netrpezlivo očakával skutočný začiatok jej činnosti. Prvým takýmto výstupom mala byť vychádzka do Starého Smokovca v polovici januára 1906. Od jej výsledku dosť záviselo. O aktivity pobočky sa totiž zaujímali aj miestne úrady. Tie okrem možných kultúrnych a politických aspektov jej činnosti sledovali i možný význam pre rozvoj hospodárskeho života. O aktívnom záujme v tomto smere svedčí skutočnosť, že okrem viacerých významných osobností sa za zakladajúceho člena, ktorý ako zápisné vložil 100 K, sa na zasadnutí stoličného výboru 18. decembra 1905 prihlásila aj Šarišská stolica.¹⁹

O tom, aké náročné bolo pripravovať podobné podujatia najmä pre väčší počet účastníkov, svedčia aj zmeny, ktoré v súvislosti s prípravou prvej vychádzky postupne realizovali zástupcovia prešovskej pobočky. Na priaznivé klimatické zmeny vo Vysokých Tatrách a dostatok snehu napríklad reagovalo vedenie košicko-bohumínskej železnice. Od 15. decembra 1905 do 28. februára 1906 totiž medzi Popradom-Veľkou a tatranskou Lomnicou začali premávať dva vlaky (č. 802 a 803). Prvý z nich prichádzal ráno o 9:35 do Tatranskej Lomnice. Druhý odtiaľ odchádzal o 10:35 späť do Popradu-Veľkej. Aj veľké hotely v Starom Smokovci a Tatranskej Lomnici sa otvorili od 1. decembra 1905 a v rámci zimnej sezóny mali ostať otvorené do 1. marca 1906. Pre zimné športy a návštevníkov týchto hôr tak vznikli výborné podmienky. Ponúkli im veľké plochy na korčuľovanie, curling, hokej a tenis, rovnako ako aj potrebnú výbavu. K dispozícii boli cesty a dráhy, ktoré mohli využívať sane so záprahom jedného, dvoch, alebo až štyroch koní. Práve tieto možnosti viedli niektorých členov výboru k myšlienke, usporiadať vychádzku do Vysokých Tatier nie na jeden, ale na dva dni. Nový návrh znel, že začiatok vychádzky by bol 13. januára 1906 ráno o piatej. Predpokladaný návrat by bol druhý deň popoludní.²⁰

Napriek novému návrhu verejnosti bol prezentovaný stále aj pôvodný plán jednodenného výletu. Nakoniec v úplnom závere roku 1905, v silvestrovskom vydaní miestnych novín zverejnili nový program podujatia. Odchod mal byť 14. januára 1906 ráno o piatej hodine, keď odchádzal vlak z Prešova. Príchod do Tatranskej Lomnice bol o 9:35. Po prehliadke Tatranskej Lomnice a Matliarov mal nasledovať o jednej popoludní spoločný obed v hoteli Palota. O pol tretej naplánovali odchod na „nórskych“ saniach tak, aby o dve hodiny stihli olovrant v hoteli Grand v Starom Smokovci. Odtiaľ nasledoval odchod na saniach na železničnú stanicu v Popra-

18 Téli sport. In *Eperjesi Lapok*, 30, 1905, č. 51, s. 5.

19 Vármegyei közgyűlés. In *Eperjesi Lapok*, 30, 1905, č. 52, s. 4.

20 A téli évad a Magas Tátrában. In *Eperjesi Lapok*, 30, 1905, č. 52, s. 5.

de-Veľkej. Tu mali o siedmej hodine podávať večeru, podľa aktuálneho jedálneho lístka. Odchod vlaku z miestnej stanice bol pred deviatou, pričom do Prešova sa výletníci mali vrátiť tesne pred polnocou. Predpokladané náklady na vychádzku boli pomerne vysoké. Okrem zakúpenia cestovného lístka tretej triedy pripadalo na jednu osobu približne 17 korún. Prihlásiť sa bolo možné u pokladníka Ármína Theisza, no najneskôr do 11. januára a záverečnej v jeho obchode. Pri prihlásení bolo potrebné zaplatiť 10 K ako preddavok na objednanie stravy a saní zo záprahom. Kto by sa včas neprihlásil, nemohol počítať s tým, že bude mať zabezpečenú stravu a miesto v saniach. Zaujímavé bolo aj odporúčanie, ktoré smerovali k účastníkom. V rámci oblečenia napríklad mali mať teplé zimné šaty, čiapky aj pre ženy, zimný zvrchník a podľa možnosti primeranú cestovnú bundu aj s vakom na nohy, alebo dekami.²¹

V snahe čo najviac spropagovať prvú pripravovanú vychádzku, ale tiež aktivity prešovskej pobočky UKS sa začiatkom januára 1906 objavili v miestnej tlači propagačné články o Vysokých Tatrách a Starom Smokovci. Jeden z nich napríklad uverejnil ich dlhoročný návštevník profesor Emil Grósz.²² Zaspomínal na obdobie, keď vo Vysokých Tatrách bolo celoročne otvorené iba sanatórium v Novom Smokovci. Počas jedného štvrtstoročia zaznamenali podľa jeho názoru Vysoké Tatry rýchly rozvoj, keď boli postavené viaceré nové hotely: „No zachovali si krištáľovo čisté vody, ozónom presýtený vzduch, nádhernú panorámu i rozsiahle hlboké lesy. Teda to všetko čo ich robí výnimočnými aj pri porovnaní s inými zahraničnými klimatickými centrami.“²³

Hneď od začiatku roku 1906 sa množstvo informácií o činnosti prešovskej pobočky UKS najmä v miestnej tlači výrazne zvýšilo. V prvom rade to súviselo s množstvom technických záležitostí, ktoré bolo potrebné doriešiť. Jednou z nich bola napríklad otázka vystavenia spolkových preukazov. Členovia si v tomto období mohli vybrať z dvoch možností. Tou prvou bol klasický doklad s menom a spolkovou príslušnosťou konkrétnej osoby. Druhou, modernejšou a stále viac využívanou, možnosťou bolo nechať si vystaviť preukaz aj s fotografiou. Pokiaľ mali záujem o druhú možnosť, bolo potrebné jednak zaplatiť osobitný poplatok 20 halierov a jednak nahlásiť to do 15. januára 1906 pokladníkovi, aby mohol v tomto smere začať jednať s centrárou UKS. Rovnako bolo potrebné v priebehu januára nahlásiť aj rodinných príslušníkov, ktorých si členovia plánovali za zvýhodnený jednorokový ročný poplatok brávať so sebou na jednotlivé podujatia, pričom mali nárok na rovnaké výhody ako riadni členovia. Medzi zaujímavé informácie možno zaradiť aj tú, podľa ktorej bola zriadená skupina, kde sa vyučoval a trénoval beh na lyžiach. Tu sa prihlášky prijímali do 8. januára 1906.²⁴

Aj v poradí druhé zasadnutie výboru prešovskej pobočky, ktoré sa pod vedením predsedu Mátyása Uhlarika uskutočnilo 7. januára 1906, venovalo pozornosť už rozbehnutým projektom. Na vytvorenie ohlásených informačných a orientačných tabúl, ktoré mali byť umiestnené v rôznych častiach mesta, výbor vybral spomedzi

21 Tájékosztató. In *Eperjesi Lapok*, 30, 1905, č. 53, s. 5.

22 Prof. MUDr. Emil Grósz (1865 – 1941), lekár, špecialista na očné lekárstvo, tridsať rokov pôsobil na univerzite v Budapešti ako riaditeľ očnej kliniky.

23 GRÓSZ, Emil. Téli élet Tátrafüreden. In *Eperjesi Lapok*, 31, 1906, č. 1, s. 3.

24 A Magyar Kárpátgyesület Eperjesi Osztálya. In *Eperjesi Lapok*, 31, 1906, č. 1, s. 4.

viacerých záujemcov ponuku maliara A. Gratzla. Rozbehli sa tiež jednanie o možnosti usporiadania verejnej prednášky Karla Siegmetha, známeho odborníka, ale tiež popularizátora turistiky a speleológie.²⁵ Výbor zobral na vedomie informáciu o príprave turistickej mapy Šarišskej stolice či siete turistických značkových chodníkov. Vypracovaním základných zásad, podľa ktorých sa mali realizovať jednotlivé vychádzky, poverili Antala Mussoniho, úradníka pracujúceho v Prešovskej župnej sporiteľni.

Menej potešujúcu informáciu poskytol výboru pokladník prešovskej pobočky UKS. Na dlho a zložito plánovanú vychádzku do Vysokých Tatier sa nakoniec prihlásilo iba 10 záujemcov. K nim sa mali po príchode do Tatranskej Lomnice pripojiť aj turisti z Levoče a Spišskej Novej Vsi. Ako potešiteľnú naopak hodnotili členovia výboru skutočnosť, že registrácia rodinných príslušníkov jednotlivých členov rýchlo napredovala. Snahou vedenia UKS pritom bolo, aby počet týchto „sympatizantov“ veľmi nezaostával za počtom riadnych členov. Rovnaký postup sa usilovalo uplatňovať aj vedenie prešovskej pobočky, bližšie čísla však predbežne nezverejňovalo.²⁶

S prvou oficiálnou vychádzkou, ktorú pripravila a realizovala prešovská pobočka UKS bolo od začiatku spojených viacerých problémov. Nakoniec ju pripravili ako dvojdňovú akciu. Odchod bol však oproti pôvodnému plánu stanovený na 13. januára na poludnie, vlakom, ktorý z Prešova do Popradu-Veľkej odchádzal o 12:18. Tam prešovských turistov na železničnej stanici čakali sane ťahané štyrmi koňmi, ktoré ich za jeden a pol hodiny dopravili do Starého Smokovca. V tomto kúpeľnom a turistickom centre ich osobne privítal vtedajší riaditeľ klimatických kúpeľov Dezso Reichhart. Po ubytovaní sa už mohli prešovskí turisti naplno venovať v tom čase modernému zimnému športu – sánkovaniu, až kým nenastal čas na olovrant. Následne sa celá skupina vydala na prechádzku do neďalekého Nového Smokovca. Po návrate ich čakala bohatá večera, pozostávajúca zo siedmich chodov. Po nej si krátko odpočinuli v hale hotela, pretože ich čakala ďalšia atrakcia, večerné sánkovanie pod nočnou oblohou až do pol jedenástej.

Druhý deň časť výpravy odišla do Tatranskej Lomnice, zvyšok sa venoval „bobovaníu“. K dispozícii mali dvoje bobových štvormiestnych saní, ktoré vytlačili čo najvyššie. Prvé riadil William Durban Hansen, ktorý tu ako pôvodcom dánsky študent trávil prázdniny. Druhý člen správy kúpeľov v Starom Smokovci. Jazda pomerne prudkým svahom cez Starý Smokovec k popradskej ceste až po lesný porast trvala približne 20 minút. Následne sa prešovskí turisti pešo vrátili do Starého Smokovca a venovali sa sánkovaniu až do obeda. Ten, pozostávajúci zo štyroch chodov, podávali v jedálni hotela. Po obede a vypití čiernej kávy sa opätovne venovali bobom. Odchod pripravili na 16. hodinu, keď opäť sane s konským poťahom odviezli prešovských turistov na stanicu do Popradu-Veľkej. Tam sa ešte navečerali, pretože príchod do Prešova bol až večer po deviatej hodine. Vychádzky sa nakoniec zúčastnilo jedenásť turistov, konkrétne dr. Károly Flórián s manželkou, Irena Klefnerová, dr.

25 Karl Siegmeth (1845 – 1912) bol železničným úradníkom, turistom, speleológom, geológom, ale tiež funkcionárom UKS. Vydal väčší počet publikácií a článkov venovaných najmä turistike a speleológii. Bližšie: GAÁL, Ľudovít – LALKOVIČ, Marcel. Karl Siegmeth and Cave Exploration in Slovakia. In *Slovenský kras*, 37, 1999, Liptovský Mikuláš, s. 37-46.

26 A Magyar Kárpátgyesület Eperjes Osztyála. In *Eperjesi Lapok*, 31, 1906, č. 2, s. 4.

János Sztehló s manželkou, József Uhlarik, Béla Holénia, dr. Tamás Both, Emil Barts, dr. Imre Balpataky a vdova po dr. Vilmosovi Sarudym.²⁷

Dôvodom relatívne nízkej účasti členov prešovskej pobočky bola v prvom rade vysoká cena, ktorá nakoniec dosiahla 32 K na osobu. Negatívne sa však na počte účastníkov podpísali aj viaceré zmeny termínov, resp. dlho trvajúce rozhodovanie, či vychádzka bude trvať jeden alebo dva dni. Do istej miery zohrávali úlohu aj ďalšie povinnosti dr. K. Flóriána, ktorý už 16. januára 1906 prednášal na pozvanie Uhorského turistického spolku (Magyar Túrlista Egyesület) v Budapešti. Úspešné vystúpenie pred množstvom záujemcov nazvané Tatranské obrazy (Tátra képek) začal priblížením histórie klimatických kúpeľov v Starom Smokovci. Následne sa venoval sánkovaniu ako obľúbenému zimnému športu a priblížil športové možnosti počas zimných mesiacov v Tatranskej Lomnici a Starom Smokovci. Svoj výklad doplnil 50 obrázkami z Vysokých Tatier. Ich autormi bol jednak dr. Ágoston Csatóry z Prešova, jednak László Lévai, riaditeľ vyššej obchodnej školy v Košiciach.²⁸

Propagácia prešovskej pobočky UKS a snaha o spoluprácu s ďalšími organizáciami sa prejavili aj v ďalších oblastiach. Už vo februári 1906 napríklad opäť ponúkla pobočka zo Spišskej Novej Vsi možnosť prešovským turistom podieľať sa na ďalšej, tentokrát jednodennej vychádzke do Vysokých Tatier, pričom odhadované náklady na jednu osobu predstavovali okolo 20 K.²⁹

Rok 1906, ako prvý v rámci činnosti prešovskej pobočky UKS, predstavoval dôležitý odrazový bod. Rýchlo sa ukázalo, že počiatkové optimistické očakávania je potrebné viac priblížiť realite. V tomto smere sa za úspech považovalo napríklad realizovanie 12 vychádzok najmä do blízkeho okolia Prešova. Ukázalo sa, že nákladné výpravy do Vysokých Tatier nie sú pri popularizácii turistiky najlepším lákadlom pre širokú verejnosť. Dôležitá v rámci roku 1906 bola tiež dohoda so zástupcami prešovskej právnickej a teologickej pobočky Uhorského turistického spolku o rozdelení a značkovanie turistických ciest. Úspešne postavili prvé informačné tabule a vznikla aj turistická mapa južnej časti Šarišskej stolice, ktorá vzbudila pozornosť na zasadnutí valného zhromaždenia UKS v Starom Smokovci.³⁰ Naopak menej úspešný bol pokus osloviť viaceré liečebné kúpele, ktoré sa nachádzali na území Šariša so žiadosťami o zľavy pre členov pobočky. A bez výsledku skončila aj súťaž, ktorú vypísali na vypracovanie turistického sprievodcu po Šariši. Ani odmena 200 korún nezabezpečila v tomto prípade úspech. Snaha podporiť vypracovanie textov venovaných poznávaniu šarišského regiónu z turistického hľadiska sa však objavovala aj v nasledujúcich rokoch.³¹

Na základe skúsenosti z prvého roku činnosti sformulovalo vedenie prešovskej pobočky UKS tri základné okruhy činnosti, ktorým v nasledujúcich rokoch chcelo venovať zvýšenú pozornosť. V prvom rade išlo o snahu spolupracovať so školami pri výchove mládeže a o rozšírenie turistiky čo v najväčšej miere medzi verejnosť.

27 A Kárpátgyesület tátra kirándulása. In *Eperjesi Lapok*, 31, 1906, č. 4, s. 4.

28 Túrlista felolvasás. In *Eperjesi Lapok*, 31, 1906, č. 3, s. 4.

29 A Magyar Kárpátgyesület Iglói Osztálya. In *Eperjesi Lapok*, 31, 1906, č. 6, s. 5.

30 *A Magyarországi Kárpátgyesület évkönyve. XXXIV, 1907.* Szerkesztették Lövy Mór és Nikházi Frigyes. Igló: Egyesület kiadványa, 1907. s. 159.

31 A M. Kárpátgyesület Eperjesi Osztálya. In *Eperjesi Lapok*, 32, 1907, č. 2, s. 5.

Druhou dôležitou oblasťou činnosti sa stalo širšie sprístupnenie Šarišskej stolice z turistického hľadiska. To zahŕňalo nielen vybudovanie siete značkových a upravených trás pre návštevníkov, ale tiež odborné preskúmanie regiónu, vytvorenie podrobných máp a uskutočňovanie propagačných prednášok. Vyvrcholením tohto úsilia sa malo stať vydanie ilustrovaného turistického sprievodcu po Šarišskej stolici. Trefou, nemenej dôležitou aktivitou bola snaha o zvýšenie cudzineckého ruchu v regióne. Okrem Prešova a Bardejova, prípadne viacerých kúpeľných centier sa dôležitými cieľmi turistov mali stať aj Lipovecké údolie s Kamennou babou a jaskyňou či trasa Šindliar – Branisko – Spišské Vlachy.³²

Počet riadnych členov a ich rodinných príslušníkov v prešovskej pobočke dosiahol na konci roku 1906 číslo 243, pričom bola veľká pravdepodobnosť, že postupne sa bude tento stav ďalej zvyšovať. V tomto smere členovia s radosťou vzali na vedomie informácie podpredsedu, že prešovská pobočka získala značnú podporu pre svoju činnosť aj v Bardejove a Sabinove. V Bardejove sa jej priaznivci združili okolo dr. Lea Uhliga, v tom čase poslanca uhorského snemu a vydavateľa miestnych novín. V Sabinove sa jej najvýznamnejším podporovateľom stal Árpád Bánó, tamajší hlavný slúžny.

Prvé riadne valné zhromaždenie prešovskej pobočky UKS, ktoré sa uskutočnilo 6. januára 1907 však nielen hodnotilo už postupne realizované aktivity, ale vytvorilo priestor aj na predstavenie ďalších zámerov do budúcnosti. V tomto smere si napríklad členovia prešovskej pobočky dali na rok 1907 záväzok uskutočniť viaceré práce, napríklad rozšírenie siete turistických chodníkov, pričom na ich začiatku plánovali umiestniť osobitné informačné tabule. Vyrobiť a rozmiestniť sa mali potrebné ukazovatele smeru. Ďalej chceli uskutočniť viacero odborných prednášok, upraviť breh rieky Torysy, aby vznikol vhodný a bezpečný priestor na prechádzky či vytvoriť turistickú mapu horného Šariša. Medzi menšie ale zaujímavé záväzky, najmä z pohľadu samotných Prešovčanov, patrilo vybudovanie šiestich lavičiek na Kalvárii a vrchu sv. Ladislava, ale tiež vytvorenie miestneho turistického centra vybaveného turistickými mapami a odbornou literatúrou, ktoré by mohli členovia pobočky využívať zadarmo.³³ Po tom, čo boli schválené plánované výdavky na rok 1907 došlo aj k rozšíreniu výboru pobočky. Novými členmi sa stali manželka Árpáda Kóscha, dr. Ágoston Csatóry, plukovník Nándor Eckensberger, Lajos Fábry ako zástupca vidieckych oblastí a Veľkého Šariša, Ottó Ludmann, dr. Károly Mikler a János Schönwiesner.

Celkovo úspešný prvý rok činnosti pobočky potvrdil jej životaschopnosť i záujem členov o turistické aktivity všeobecne. Závery, ktoré boli prijaté na prvom riadnom valnom zhromaždení sa hneď prenášali do praxe. Jedným z krokov, ktorý by mal prispieť nielen k lepšiemu poznaniu Šarišskej stolice, ale i jej budúcej propagácii medzi domácimi či zahraničnými turistami sa stalo vypísanie súťaže na vytvorenie textu prednášky, ktorá by neskôr slúžila aj ako podklad pri vytvorení turistického sprievodcu po Šarišskej stolici. Každý, kto by sa do súťaže prihlásil a nemusel to byť

32 *A Magyarországi Kárpátgyesület évkönyve. XXXIV, 1907.* Szerkesztették Lövy Mór és Nikházi Frigyes. Igló: Egyesület kiadványa, 1907, s. 160.

33 *A M. Kárpátgyesület Eperjesi Osztálya.* In *Eperjesi Lapok*, 32, 1907, č. 2, s. 5.

iba člen UKS, musel splniť niekoľko základných podmienok. V prvom rade sa žiadalo, aby text vznikol na základe autorovej osobnej skúsenosti. Mal obsahovať „opis krás“ niektorej zo zaujímavých častí Šariša, významnejšie stavby, kultúrne inštitúcie a zaujímavé staré pamiatky, ľudové zvyky i tradície. Dôležitý bol celkový rozsah prednášky. Tá nesmela presiahnuť limit jednej hodiny, pričom autor k nej mal priložiť najmenej 30 obrázkov, ktorý by bolo možné prezentovať verejnosti a ktoré by úzko súviseli s témou prednášky. O prémii 200 K sa mohli uchádzať iba originálne práce. Aby sa zabezpečila nestrannosť pri posudzovaní jednotlivých príspevkov, mali ich autori vložiť do obálky, na ktorú napísali písacím strojom alebo písmom cudzej osoby adresu prešovskej pobočky a doručili ju najneskôr do 15. septembra 1907.³⁴

Druhý rok činnosti pobočky sa ukázal ako veľmi dôležitý z viacerých dôvodov. Tým najmä navonok často prezentovaným faktom bolo, že záujem verejnosti o rôzne aktivity i počet jej členov neustále stúpal. Ako rovnako dôležité sa ukázalo, že sa darilo naplňať jednotlivé plánované činnosti. Na valnom zhromaždení členov 26. januára 1908, ktoré umožnilo hodnotiť predošlú činnosť pobočky, mohol jej tajomník Sándor Vöröss konštatovať viaceré zaujímavé skutočnosti. Okrem iného, že do súťaže o najlepšiu prednášku či sprievodcu po Šariši prišla iba jedna. Tú po vyhodnotení výborom a čiastočnom prepracovaní, ocenili finančnou prémieou 200 K. Po otvorení obálky sa ukázalo, že jej autorom bol profesor kolegiálneho vyššieho gymnázia Lajos Frenyó.³⁵ Druhá fotografická súťaž zaznamenala oveľa výraznejší ohlas. Zúčastnilo sa jej šesť účastníkov a celkovo 184 súťažných fotografií. Pri nich okrem umeleckej kvality hodnotili predovšetkým ich zaujímavosť z hľadiska turistiky. Z tohto pohľadu tak prvú cenu získal E. Rosenblatt, o druhú sa rozdelili János Schönwiesner a László Holénia. Okrem toho udelili aj tretiu a štvrtú cenu, resp. čestné ocenenia. Fotografie sa mali stať nielen súčasťou programu propagovania turistiky, ale i základnou dokumentáciou pre pripravované vydanie turistického sprievodcu. Na niektoré kritické hlasy, ktoré sa ozvali vo vzťahu k týmto súťažiam, reagoval Fridrich Szutórisz vyhlásením: „Treba ale zdôrazniť, že pobočka sa nechce takýmto spôsobom lacno dostať k fotografiám, ale v súvislosti s turistikou sa usiluje podporiť rozvoj fotografovania.“³⁶ Túto snahu potvrdzovala tiež skutočnosť, že zo súťaží vylúčili skúsených profesionálnych fotografov. Zúčastniť sa ich mohli výlučne amatéri, pritom ich práce boli posudzované veľmi prísne. Prvé dva roky činnosti prešovskej pobočky UKS vyhodnotili ako úspešné. I s pomerne obmedzenými finančnými prostriedkami sa podarilo položiť solídne základy pre rozvoj organizovanej turistiky na území Šarišskej stolice. V nasledujúcich rokoch tak pobočka mohla nielen pokračovať v naplňaní svojich pôvodných zámerov, ale i postupne realizovať nové, náročnejšie úlohy.

Mnohé v tomto smere naznačil záver valného zhromaždenia uskutočneného 26. januára roku 1908. Tu podpredseda Fridrich Szutórisz predstavil prítomným plán činnosti na celý rok 1908. V prvom rade sa malo pokračovať v značkovaní turistických chodníkov, umiestňovaní informačných a smerových tabúl i organizovaní

34 Pályázati hirdetés. In *Eperjesi Lapok*, 32, 1907, č. 2, s. 5.

35 VASILOVÁ, Darina. *Prešovské kolégium potiského dištriktu evanjelickej cirkvi a. v. (1850 – 1918)*. Prešov: UNIVERSUM, 2008, s. 231.

36 A M. Kárpátegyesület Eperjesi osztálya. In *Eperjesi Lapok*, 33, 1908, č. 5, s. 4.

vychádzok. Medzi nové aktivity patrilo aj vyhlásenie ďalšej fotografickej súťaže, zameranej na poznávanie najmä oblastí severného Šariša. Fotografie sa mali stať nielen súčasťou programu propagovania turistiky, ale i základnou dokumentáciou pre pripravované vydanie turistického sprievodcu.

Nielen v Prešove, ale i na ďalších miestach mala zaznieť prednáška Lajosa Frenyóa, ocenená prémiou 200 K. Vedenie pobočky začalo prípravné práce na vybudovanie svojej prvej rozhladne. Dôležitú zmenu v porovnaní s predošlým obdobím signalizovala ďalšia informácia Fridricha Szutórisza. Práve jeho aktivite možno pripísať najväčšiu zásluhu na tom, že na území Šarišskej stolice sa na viac ako 20 miestach podarilo získať spolupracovníkov a sprievodcov. Ich najdôležitejšou úlohou sa malo stať pomáhanie turistickému verejnosti pri vychádzkach do rôznych častí Šarišskej stolice, ale tiež pri sprístupňovaní Šariša pre uhorských i zahraničných návštevníkov. Vedenie pobočky rozhodlo o tom, že postupne bude vydávať podrobné informácie o možnostiach turistiky na Šariši.³⁷

O tom, čo sa podarilo, resp. nepodarilo z predstavených plánov uskutočniť počas roku 1908 informovalo vedenie členov pobočky, ale i verejnosť prostredníctvom zaujímavého dokumentu. Týmto dokumentom, ktorý umožňuje do veľkej miery rekonštruovať aktivity pobočky, sú publikované výročné správy pripravené tajomníkom. Ako prvá tak bola verejne publikovaná správa prednesená na treťom výročnom valnom zhromaždení členov pobočky, uskutočnenom 31. januára 1909, keď hodnotili rok 1908. Ten už ako tretí v poradí reálne ukázal, že táto organizácia sa v plnej miere etablovala v priestore Šariša a rozvinula širokú a úspešnú činnosť. Práve prvé úspešné roky umožnili pri bilancovaní stručne pripomenúť aj začiatky turistiky v tomto regióne. Tajomník Sándor Vöröss vo svojej správe uviedol: „*Láska k prírode a pestovaniu turistiky sa už v našom meste dávnejšie objavila. Boli tu nadšení turisti, ktorí prešli našu Šarišskú stolicu, významnejšie oblasti susedných stolíc a z roka na rok vyhľadávali krajšie a krajšie miesta v Tatrách. V našej spoločnosti boli menšie i väčšie skupinky, ktoré často organizovali spoločné vychádzky na blízke pekné miesta. Medzi mládežou už 12 rokov udržiavala záujem o turistiku prešovská právnická a teologická pobočka Uhorského turistického spolku. Prešovská spoločnosť udržiavala spojenie s Uhorským karpatským spolkom už od jeho vzniku. Z nášho mesta vždy 20 – 30 boli členmi spolku, väčšinou pôvodom Spišiaci, ktorých predtým počas 18 rokov zastupoval ako člen ústredného spolkového výboru Husz Ármin a následne v priebehu 11 rokov Fridrich Szutórisz.*“³⁸

Tajomník ďalej uviedol: „*Spočiatku sme sa rozhodli pre menšie úlohy. Mysleli sme na to, aby sme označeniami smeru, umiestnením informačných tabúl, postavením lavičiek, vytvorením máp a prednáškami vychovávali a viedli ľudí k častejším návštevám prírody. No počas tejto práce sa vynárali stále nové úlohy na riešenie a neustály záujem verejnosti viedli k tomu, aby pobočka svoju činnosť rozšírila na celé územie stolice. Výsledkom bolo zriadenie siete zástupcov pobočky vo všetkých z turistického hľadiska dôležitých obciach, na 24 miestach, aby našu pobočku podporovali pri rozvoji turistiky v Šarišskej stolici a aby turisti v jednotlivých oblastiach dostali informácie o značených cestách.*“³⁹

37 A. M. Kárpátegyesület Eperjesi osztálya. In *Eperjesi Lapok*, 33, 1908, č. 5, s. 4.

38 VÖRÖS, Sándor. A. M. Kárpátegyesület eperjesi Osztálya. In *Eperjesi Lapok*, 34, 1909, č. 6, s. 1.

39 VÖRÖS, Sándor. A. M. Kárpátegyesület eperjesi Osztálya. In *Eperjesi Lapok*, 34, 1909, č. 6, s. 1.

Aby sa uhorskí turisti, ale i cudzinci mohli dostať k potrebným informáciám, pripravovali v Prešove zriadenie turistickú kanceláriu, kde by boli pre záujemcov k dispozícii mapy a turistické publikácie a kde by bolo možné získať tiež aktuálne informácie zo života a činnosti UKS. Tajomník vo svojej správe referoval aj o značkovanie turistických trás v tom zmysle, že sa bude aj naďalej realizovať spolu s prešovskou právnickou a teologickou pobočkou Uhorského turistického spolku ako sesterskou organizáciou. Zástupcovia oboch spolkov sa zhodli na tom, že turistický spolok bude značkovať lokality v západnej časti Šarišskej stolice, konkrétne priestor Haligrundy, vo východnej časti zase hornatý priestor patriaci k Solivaru.⁴⁰ Prešovská pobočka UKS mala na starosti značkovanie turistických chodníkov v južnej a severnej časti Šarišskej stolice. Značkovanie realizovali funkcionári i radoví členovia, ale tiež viacerí nečlenovia, ktorí sa ochotne zapojili do týchto prác. V tejto oblasti sa osobitne angažovali napríklad podpredseda Fridrich Szutórisz, členovia Jenő Gartner a Dezső Szutórisz, viacerí zástupcovia pobočky z regiónov, ako napríklad z Lipian Daniel Stronczer, zo Sabinova Miklós Krayzell a Vilmos Marschalkó, z Lipovca Aladár Kocsán, z Rožkovian I. Rudnay, zo Širokého Gyula Földi, z Malej Lodiny Kálmán Barcs. Spomedzi nečlenov to boli napríklad gréckokatolícky duchovný Iván Mankovics z Blažova či Alfréd Ardó, statkár z Kapušian.⁴¹

Medzi významnejšie trasy, ktoré sa podarilo v priebehu roku 1908 vyznačiť zaradili napríklad cestu z Veľkého Ružína do Veľkej ružínskej jaskyne a na Pokrivy, z Košických Hámrov na Sivec, zo stanice v Obišovciach k Lujzinmu prameňu, z obišovskej a lemešianskej železničnej stanice k Železnej bráne (Vaskapu) alebo na Pianu skalu a Hradovú (Hradhegy), zo Šindliara cez Kopytovskú do Lipoveckej doliny, ďalej z Lipovca cez Smrekovicu na Branisko, zo Sabinova na Lysú, z Pečovskej Novej Vsi na Hanigovský hrad, z Lipian na Minčol, z Livovskej huty na Minčol, z Kapušian na Kapušiansky hrad a odtiaľ do Fintíc, z Gregoroviec a Dúbravy na Lysú stráž, z Bardejova do Gaboltova a odtiaľ na vrch Busov, do Cigeľky, do Bardejovských Kúpeľov a Zborova a pod.

Spolu so značeniami cesty sa tajomník pobočky venoval aj umiestneniu informačných tabúľ. V Prešove ich postavili spolu päť, na ktorých uvádzali vzdialenosť významnejších vychádzkových cieľov na Šariši a trasu, ktorá k nim viedla. Aj na železničných staniciach v Prešove, Košiciach a na Východnej stanici v Budapešti umiestnili informačné tabule s označením vychádzkových miest. Na stanici v Obišovciach umiestnili viacero smerových ukazovateľov s uvedením smeru i vzdialenosti. V okolí Obišoviec, ale i na ceste vedúcej na hrad vo Veľkom Šariši viaceré smerové tabule usmerňovali turistov na vychádzkach. Okrem toho informačné tabule umiestnili pred každým domom spolupracovníkov, nachádzajúcich sa po celom Šariši.⁴² Výbor pobočky sa usiloval zvýšiť záujem verejnosti o vychádzky do prírody aj tým, že turistické mapy južnej, severnej a východnej časti Šariša nakreslil

40 Solivar, dnes mestská časť Prešova. V čase prípravy turistických chodníkov išlo o tri samostatné obce, Soľná Baňa, Slovenský a Nemecký Solivar.

41 VÖRÖS, Sándor. A M. Kárpátegyesület eperjesi Osztálya. In *Eperjesi Lapok*, 34, 1909, č. 6, s. 2.

42 Neskôr túto sieť znázornili a podrobnejšie popísali aj v publikácii SZUTÓRISZ, Frigyes. *Sárosvármegyei album. Bilder aus dem Komitee Sáros*. Eperjes: Kósch Árpád könyvnyomdája, 1914. 33 s.

Károly Chrapek. Z tej venovanej južnej časti bolo na návrh Karola Divalda vyrobených množstvo kópií, ktoré sa dostali k členom. Rozmnoženie turistických máp i z ďalších častí Šariša plánovali realizovať neskôr.

Medzi drobnosťami, ktoré propagovali činnosť pobočky medzi verejnosťou, patrila v roku 1908 aj zástava vo farbách mesta. Tú zakúpili predseda Mátyás Uhlarik a Szilárd Zavatzsky a počas vychádzok ju vyvesili pred kanceláriu pobočky. Prešovská pobočka však nielen pomáhala pri realizácii vychádzok, ale ich aj priamo organizovala. Množstvo z nich pripravili najmä do blízko ležiacich lokalít, aby aj prostredníctvom početnej účasti bolo možné zvýšiť záujem medzi verejnosťou. Často vyhľadávali najmä Borkút, Cemjatu, Kvašnú vodu a Lujzin prameň pri Obišovciach, údolie Sopotnice, Sivec, Pokrivy, ružínske jaskyne, Šindliar, Kopytovskú a Lipoveckú dolinu, Smrekovicu, Branisko, hrady vo Veľkom Šariši, Kamenici, Hanigovciach a Kapušanoch. Často vyrážali aj na Čergov, Lysú, Minčol, Šimonku, na Sigord, do Bardejova či Zborova. Každý rok podnikali prešovskí turisti vychádzky aj do Vysokých Tatier a k Dunajcu.⁴³

V roku 1908 sa pri viacerých vychádzkach členovia prešovskej pobočky spojili s košickými turistami. I vďaka tomu sa podarilo usporiadať vychádzky do Šindliara a Lipoveckej doliny, resp. na Sivec a k ružínskym jaskyniam. Akcie prebehli k vzájomnej spokojnosti a stali sa povzbudením k tomu, aby spolupráca medzi oboma skupinami pokračovala aj v budúcnosti. Aj napriek nepriazni počasia v roku 1908 sa nakoniec podarilo usporiadať takmer všetky plánované vychádzky.⁴⁴ Spomedzi tých podujatí, ktoré si zaslúžili najväčšiu pozornosť, vyzdvihol tajomník spolku tú, ktorú viedol József Faragó. Trvala tri dni a okrem Dunajca a jeho okolia navštívili prešovskí turisti aj poľské kúpele Krynica. Okrem týchto oficiálnych aktivít prešovskej pobočky, ktorú zastrešoval jej výbor, počas roku 1908 sa uskutočnilo mnoho ďalších aktivít, ktoré pripravili samostatne jednotliví členovia. V tomto smere vyzdvihli predovšetkým podujatia dr. Károlya Floriána.

Samostatnú a stále významnejšiu zložku činnosti prešovskej pobočky UKS zabezpečovali jej členovia, ktorí v jednotlivých častiach Šariša pôsobili aj ako aktívni sprievodcovia a informátori turistov. Práve takéto „pobočky“ sa ukázali ako veľmi efektívne, keď okrem sprostredkovania potrebných informácií zabezpečovali napríklad pre turistov povozy alebo potrebných sprievodcov. Jozef Köhler zo Solivaru a György Mellau zo Zlatej Bane sami sprevádzali turistov do terénu. Keďže jednotliví informátori medzi sebou spolupracovali, o turistov na Šariši tak bolo prakticky neustále postarané.⁴⁵ Sprievodcovia sa však starali aj o zaujímavé lokality, ktoré mali vo svojom obvode. V tomto smere napríklad Lajos Fábry, zástupca prešovskej pobočky vo Veľkom Šariši, sa neustále usiloval o zlepšenie dostupnosti hradu vo Veľkom Šariši. Aj v Lipovciach bol v kaňone roku 1908 na jednom z náročnejších miest inšta-

43 VÖRÖS, Sándor. A M. Kárpátgyesület eperjesi Osztálya. In *Eperjesi Lapok*, 34, 1909, č. 6, s. 2.

44 Napríklad na Sivec zorganizovali vychádzku Lajos Frenyó a János Schönwiesner, do Šindliara a Lipoveckej doliny Béla Holénia, Frigyes Szutórisz a Sándor Vörös, k Dunajcu József Faragó, na Lysú dr. Ágost Csatóry, na Pokrivy Lajos Frenyó, na Minčol Lajos Frenyó a Fridrich Szutórisz, na Šimonku Sándor Vörös atď.

45 SZUTÓRISZ, Frigyes. *Sárosvármegyei album. Bilder aus dem Komitate Sáros*. Eperjes: Kósch Árpád könyvnyomdája, 1914, s. 1-3.

lovaný silný, sedem metrov dlhý kovový rebrík. Kálmán Barcs, zástupca prešovskej pobočky v Malej Lodine a zamestnaním hlavný lesník, nechal vyčistiť vrch Pokrivy a Sivec od nebezpečných drevín a krovia. Návštevníkom tak podstatne uľahčil možnosť výstupu na tieto lokality. Zástupca UKS v Herľanoch I. Medvegyi každý týždeň počas celého leta informoval o čase, keď mal striekať známy miestny gejzír.⁴⁶

Svoju pozornosť však členovia pobočky zameriavali na to, aby aj zaujímavé a často navštevované miesta v tesnej blízkosti mesta Prešov boli udržiavané, a tak podporili pohyb i fyzicky menej zdatnej časti verejnosti. Tak napríklad na Kalvárii a na brehu rieky Torysy umiestnili niekoľko lavičiek z tvrdého dreva, určených pre verejnosť. Vybudovaný chodník popri Toryse v roku 1908 nebol veľmi dlhý, ale bol dôležitý. Umožňoval totiž nielen príjemnú prechádzku okolo rieky. Stal sa východiskom pre podstatne dlhšie cesty na Borkút či vrch Svätého Ladislava. Chodník vedľa Torysy, ktorý slávnostne pri speve prešovského spevokolu a po niekoľkých oficiálnych prejavoch otvorili v roku 1908, nazvali podľa predsedu pobočky Mátyása Uhlarika.⁴⁷

Aby sa verejnosti uľahčila návšteva v tom čase veľmi obľúbenej lokality Borkút, rozhodlo sa vedenie prešovskej pobočky obrátiť s osobitnou žiadosťou na riaditeľstvo Košicko-bohumínskej železničnej trate. Na jej základe sa mala vedľa obce Haniska zriadiť osobitná zastávka, kde by v nedeľu a vo sviatočné dni zastavoval dopoludnia vlak idúci z Prešova do Kysaku a popoludní vlak idúci z Kysaku do Prešova. Túto žiadosť oficiálne podporili aj starosta mesta Prešov a župan Šarišskej stolice. I vďaka ich podpore bola reakcia riaditeľstva železnice veľmi rýchla. Prešovskú pobočku navštívil hlavný inžinier Emil Maixner s návrhom, že podobné miesto by mohli vytvoriť pri obci, alebo o niečo nižšie, pri strážnom domčeku železníc. Rozhodnutie, čo by bolo najefektívnejšie, nebolo jednoduché, napriek tomu obe strany vyjadrili ochotu žiadosť zadarmo uzavrieť.

Veľmi dôležitou súčasťou aktivít prešovskej pobočky sa stalo zriadenie „študentského hotela“. Členovia výboru sa nakoniec dohodli na spolupráci s nájomcom prešovského hotela a hostinca Čierny orol Gellértom, že študentom, ktorí budú počas leta prichádzať na výlety do Prešova a jeho okolia bude poskytovať ubytovanie za 40 halierov na osobu a noc. Z tejto sumy však študent mal zaplatiť iba 20 halierov, druhú polovicu mala preplatiť prešovská pobočka. Ako uviedli: „*Mysleli sme si, že hoci aj za cenu materiálnych obetí, no takýmto spôsobom podporíme záujem študujúcej mládeže o poznanie našej stolice a zvýšime aj turistický ruch.*“⁴⁸ O tejto ponuke aj centrála UKS osobitným obežníkom informovala všetky stredné školy. Spolu so žiackou turistickou ubytovňou bola v rovnakých priestoroch zriadená podobná ubytovňa pre dospelých. Aj tú spravoval nájomca Gellért a za noc a osobu inkasoval 80 halierov.⁴⁹ Ako vo svojej výročnej správe konštatoval tajomník prešovskej pobočky, obežník

46 V roku 1908 bol prešovskou pobočkou UKS vydaný aj stručný materiál, ktorý obsahoval informácie o. i. o pobočke, sieti jej zástupcov v Šarišskej stolici, jednotlivých pripravovaných vychádzkach.

47 VÖRÖS, Sándor. A M. Kárpátgyesület eperjesi Osztálya. In *Eperjesi Lapok*, 34, 1909, č. 7, s. 1.

48 *Sto rokov organizovanej turistiky v regióne Prešov*. Zost. Patrik Derfiňák. Prešov: Regionálna rada KST, 2005, s. 31.

49 VÖRÖS, Sándor. A M. Kárpátgyesület eperjesi Osztálya. In *Eperjesi Lapok*, 34, 1909, č. 7, s. 1.

rozoslaný na stredné školy mal v roku 1908 úspech. V prvom rade sa viacero riaditeľov týchto inštitúcií obrátilo na vedenie pobočky so žiadosťou o vypracovanie plánu na školský výlet. Následne viaceré z nich aj vyslali svojich študentov do Prešova, kde využili služby študentskej turistickej ubytovne. V dňoch 5. – 6. júla 1908 tak napríklad pricestovali študenti z Miškovca, 9. júla väčšia skupina študentov zo Sárospataku. Najpočetnejšia bola skupina 40 študentov z reformovaného vyššieho gymnázia v Hajdúböszörmény, ktorú sprevádzali traja profesori. Počas troch dní pobytu prešli Prešov, navštívili Solivar, hrad vo Veľkom Šariši a Lipovecké údolie.

Medzi dôležité úlohy pobočky patrila propagácia a drobná práca, vďaka ktorej by verejnosť mohla spoznať z turistického hľadiska celú Šarišskú stolicu. Tento cieľ sa mal dosiahnuť prostredníctvom súťaží, verejných prednášok, vydávaním sprievodcov a prezentovaním fotografií. Šarišská stolica disponovala takým množstvom historicky významných objektov, udalostí a miest, ale tiež množstvom ľudových tradícií a prírodných zaujímavostí, že ich opis a poznávanie si síce vyžadovalo dlhší čas, no bolo zaujímavé nielen pre cudzích návštevníkov, ale aj pre samotných obyvateľov Šariša.⁵⁰

V roku 1907 usporiadal výbor pobočky dve súťaže, v roku 1908 ďalšiu fotografickú súťaž. Tematicky bola zameraná na priestor nachádzajúci sa severne a na východ od rieky Torysy až po hranice Šarišskej stolice, ďalej časti okolo Sekčova a Kapušianskeho hradu. Z týchto oblastí mali súťažiaci čerpať námety pre svoje fotografie. Súťaže sa mohli zúčastniť amatérski fotografi, ktorí ale nemuseli byť turistami. Výbor pobočky vyhlásil aj finančné ceny vo výške 30, 25, 20 a 15 K. Navyše 20 najlepších fotografií mali oceniť finančne, za každú autor mal dostať dve koruny. Mimo súťaže mohli svoje fotografie predstaviť aj profesionálni fotografi s tým, že ich najlepšie fotografie odkúpi prešovská pobočka po 3 koruny za kus. Celej akcie sa zúčastnilo 11 fotografov s 210 fotografiami. V oficiálnej súťaži, kde bolo prihlásených 159 fotografií, prvé a tretie miesto udelili Arturovi Uhligovi, druhé Lászlovi Holéniovi. Štvrtú cenu získal L. Simkó, učiteľ z Bardejova. Najviac, až 121 fotografií ponúkol divákovi i členom výboru Artur Uhlig, ktorý okrem dvoch finančných cien získal ďalších 70 K za jednotlivé fotografie. Spomedzi profesionálnych fotografov dodali svoje snímky Emanuel Rosenblatt a Adolf Divald. Zdarma darovali prešovskej pobočke svoje fotografie Lajos Balint z Bardejova, dr. Ágost Csatóry, Lajos Divald, Béla Holénia, Árpád Pálesch a János Schönwiesner.⁵¹

Prvé tri roky činnosti prešovskej pobočky UKS vytvorili úspešné základy pre činnosť tejto z pohľadu mesta i celej Šarišskej stolice široko propagovanej organizácie. Na realizáciu niektorých aktivít, ako napríklad čiastočná rekonštrukcia hradu vo Veľkom Šariši či vydanie reprezentatívnych turistických máp regiónu, sa nepodarilo získať dostatok finančných prostriedkov. Napriek tomu z hľadiska rozvoja turistiky a cestovného ruchu urobili členovia spolku až do prvej svetovej vojny veľký kus záslužnej práce. Na niektoré z ich aktivít dokonca nadviazali aj nástupnícke organizácie v 20. a 30. rokoch 20. storočia.

50 VÖRÖS, Sándor. A M. Kárpátgyesület eperjesi Osztálya. In *Eperjesi Lapok*, 34, 1909, č. 7, s. 2.

51 *Sto rokov organizovanej turistiky v regióne Prešov*. Zost. Patrik Derfiňák. Prešov: Regionálna rada KST, 2005, s. 27.